

1 JAZYKOVÁ CHYBA

„Chybu lze obecně definovat jako odchylku od předepsané výkonové normy nebo od řešení, které vede k danému cíli. Ve starších psychologických výzkumech byla chyba užívána jako kritérium výkonu, ať už při zkoumání procesu učení (zjišťování počtu chyb v průběhu učení) nebo při měření jeho výsledků.“¹

Jak Hendrich² dále uvádí, chyba byla tedy faktorem signalizujícím kvalitu či úbytek učení. V tradičním pojetí vyučovacího procesu se chyba od samotného učení oddělovala a byla vnímána jako míra neúspěchu a kritérium hodnocení žáka. Toto primární spojování chybného výkonu s neúspěchem vedlo k nežádoucím důsledkům. V moderním pojetí je pak na chybu nahlíženo jako na zdroj informací o tom, jak proces učení probíhá – touto otázkou funkce chyby se zabývá teorie programového učení. V této teorii se proti sobě staví dvě koncepce – B. F. Skinner usiluje o vyloučení chyby z procesu učení, zatímco N. A. Crowder jí užívá jako aktivního prvku, nicméně v obou přístupech má chyba zpětnovazební funkci³ (více viz kapitola Význam chyby).

1.1 PŘÍČINY VZNIKU JAZYKOVÉ CHYBY

K systémovým chybám v cizím jazyce dochází především z níže uvedených hlavních příčin, které jsou popsány v Didaktice cizích jazyků⁴ a se kterými pracuje také Milan Hrdlička⁵: Za nejčastějšího původce chyb na všech jazykových rovinách a plánech bývá považován negativní transfer (interference)⁶. Jedná se zde o vliv mateřského jazyka⁷ na schopnosti učení se jinojazyčnému kódu. Jako další z příčin

¹ HENDRICH, Josef a kol. Didaktika cizích jazyků. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. (s. 365)

² Tamtéž.

³ Dle Kuliče však ke splnění této funkce musí být chyba identifikována, interpretována a korigována. Tamtéž, s. 366.

⁴ Tamtéž, s. 367–368.

⁵ ŠEBESTA, Karel, ed. a kol. Čeština – cílový jazyk a korpusy. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 103–104.

⁶ Hendrich navíc pracuje s rozdělením na interferenci mezijazykovou a vnitrojazykovou. In: HENDRICH, Josef a kol. Didaktika cizích jazyků. 1. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 367.

⁷ Šindelářová operuje s pojmem index vzdálenosti výchozího a cílového jazyka, na základě čehož dělí cizince do tří skupin na Neslovanů bez znalosti flektivního jazyka, na Neslovanů komunikujících flektivním

chybování při procesu učení se jazyku se projevily nevhodné aplikace lingvodidaktických pouček (jedná se zpravidla o chybějící, resp. zavádějící či zjednodušená vysvětlení v učebních materiálech nebo v postupech vyučujících)⁸. Kromě jiných bývá zmiňována také objektivní obtížnost některých mluvnických kategorií a jevů ve spojení se snahou realizovat komunikační záměr navzdory nedostatečným znalostem. Chybování může být zapříčiněno také nevhodnou aplikací lingvodidaktické poučky mluvčím, která bývá většinou způsobena neschopností správného uplatnění pravidla nebo následkem jeho generalizace (vytváření tzv. mylných analogií⁹). Nemůžeme opomenout ani psychosomatické faktory, mezi které patří únava, nesoustředěnost, stres, nebo spěch a vedle toho také osobnost vyučujícího a její vliv na studenta.

Sám Hrdlička¹⁰ nám ukazuje i jinou možnost nahlížení na původ chyb, jež se však částečně shoduje jak s rozdělením příčin, tak také se členěním na určité druhy chyb, které bude následovat v další podkapitole. Dle jeho názoru u studentů dochází k jazykovým chybám zejména:

1. v jevech dosud neznámých, nových, odlišných, nebo při setkání se zdánlivě podobnými jazykovými prostředky,
2. v případech, kdy je daný jev nedostatečně popsán/vysvětlen a tudíž neadekvátně pochopen,
3. kvůli malému objemu cvičení nebo často z důvodu nekreativního procvičování látky.

Výše uvedené má pak samozřejmě negativní vliv nejen na výsledky studentů, ale také v průběhu celého procesu učení se.

jazykem a Slovaný. In: ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2008, s. 37.

⁸ Šindelářová a Škodová v tomto případě užívají Brownova pojmu vyvolaná chyba (neboli induced error).

⁹ např. člověk – člověci, člověkové; sprcha – sprchovat se, vana – *vanovat se; banka – gen. pl. *banek apod.

¹⁰ HRDLIČKA, Milan. Kapitoly o češtině jako cizím jazyku. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 97.